

Euroopa
Komisjon

EUROOPA LIIDU
POLIITIKA
LAHTISELETATUNA

Humanitaarabi ja kodanikukaitse

Abi katastroofi- ja
konfliktihvritele
ning nende kaitse,
kelle elu on ohus

Euroopa humanitaarabi on eluliselt
tähtis kõigi nende jaoks,
kes kannatavad maailmas
katastroofide ja konfliktide tõttu.

EUROOPA LIIDU POLIITIKA LAHTISELETATUNA

*Käesolev väljaanne kuulub sarja,
mis kirjeldab ja põhjendab ELi tegevust eri
poliitikavaldkondades ning selle tegevuse tulemusi.*

Väljaanded leiata internetist aadressilt:

http://europa.eu/pol/index_et.htm

<http://europa.eu/!XM47WB>

Kuidas Euroopa Liit toimib
12 lugu Euroopa Liidust
Euroopa 2020: Euroopa majanduskasvu strateegia
ELi rajajad

Digitaalarengu tegevuskava
Eelarve
Energeetika
Ettevõtlus
Haridus, koolitus, noored ja sport
Humanitaarabi ja kodanikukaitse ✘
Kaubandus
Keskkond
Kliimameetmed
Konkurents
Kultuur ja audiovisuaalküsimused
Laienemine
Majandus- ja rahaliit ning euro
Maksudus
Merendus ja kalandus
Pangandus ja rahandus
Pettustevastane võitlus
Piirid ja julgeolek
Põllumajandus
Rahvatervis
Rahvusvaheline koostöö ja areng
Regionaalpoliitika
Rände- ja varjupaigaküsimused
Siseturg
Tarbijad
Teadusuuringud ja innovatsioon
Toiduohutus
Toll
Transport
Tööhõive ja sotsiaalküsimused
Välisasjad ja julgeolekupoliitika
Õigusküsimused, põhiõigused ja võrdsus

SISUKORD

Milleks on vaja ELi humanitaarabi- ja kodanikukaitsepoliitikat? Et päästa elusid ja vältida inimkannatusi	3
Kuidas EL seda teeb? Vajadustel põhinev lähenemisviis ...	7
Mida EL teeb? Täidab võetud kohustusi	10
Kuidas edasi? Vajaduste rahuldamine	15
Täiendavat lugemist	16

Euroopa Liidu poliitika lahtiseletatuna. Humanitaarabi ja kodanikukaitse

Euroopa Komisjon
Teabevahetuse peadirektoraat
Teave kodanikele
1049 Brüssel
BELGIA

Käsikiri on ajakohastatud 2014. aasta novembris

Fotod kaanel ja lk 2: © Jupiterimages

16 lk – 21 × 29,7 cm
ISBN 978-92-79-42489-2
doi:10.2775/81462

Luxembourg: Euroopa Liidu Väljaannete Talitus, 2015

© Euroopa Liit, 2015

Paljundamine on lubatud. Üksikute fotode kasutamiseks
tuleb taotleda luba otse autoriõiguste omanikelt.

Milleks on vaja ELi humanitaarabi- ja kodanikukaitsepoliitikat?

Et päästa elusid ja vältida inimkannatusi

Ajalehtede esikülgi ja televiisoriekraane täidavad pildid konfliktidest ja katastroofidest, mis annavad tunnistust üha keerukamaks ning haavatavamaks muutuvast keskkonnast, milles me elame. Looduskatastroofide ja konfliktide mõõtmete kasvades suureneb ka vajadus humanitaarabi järele. EL vastab sellele hädaabi pakkumisega katastroofi- ja konfliktiohvritele kogu maailmas vastavalt nende vajadustele. Ta teeb seda Euroopa Komisjoni humanitaarabi ja kodanikukaitse peadirektoraadi (ECHO) kaudu. ECHO ülesanne on leevendada kannatusi, säilitada kannatanute väarikus ning päästa elusid. See on ELi põhiväärtuse solidaarsuse üks käegakatsutavamaid väljundeid.

Viimastel aastatel on kriiside arv plahvatuslikult suurenenud. 2014. aastal oli ÜRO teatel neli kõrgeima kategooria ehk kolmanda taseme kriisi, mida on enneolematult palju. EL tegutseb kõigis neis neljas kriisipiirkonnas: Süürias, Lõuna-Sudaanis, Kesk-Aafrika Vabariigis ja Iraagis. Kuid EL aitab abivajajaid ka Afganistanis, Saheli piirkonnas ning üle kogu Aafrika, Kesk- ja Lõuna-Ameerika ning Kagu-Aasia. Samuti juhib EL abioperatsioone „unustatud” kriisialadel, millelt rahvusvaheline tähelepanu on ära pöördunud.

Maa ilma kõige haavatavamate rahvastikurühmade abistamine on rahvusvahelise üldsuse moraalne kohustus ning Euroopa Komisjon on endale võtnud pikaajalise kohustuse aidata. ECHO annab hädaabi otse abivajajatele, sõltumata nende kodakondsusest, usutunnistusest, soost või etnilisest päritolust.

Euroopa Komisjoni töö hõlmab enam kui katastroofide otseste tagajärgedega tegelemine ja katastroofis kannatanud inimeste vajaduste rahuldamine. Investeerimine riskiennetusse ja katastroofiks valmisolekusse tasub olulisel määral ära, kui võrrelda seda hilisema abi, taastamise ning ülesehituse kuludega. Sellega tagab EL, et tema jõupingutused hõlmavad kogu katastroofitsükli: nende ennetamist, nendeks valmisolekut, neile reageerimist ja nendejärgset taastamist.

See tähendab katastroofidele reageerimise sidumist mitme eri meetmega, et

- vähendada katastroofiohtu, näiteks kliimamuutuste tagajärgi leevendavate strateegiatega abil;

- parandada katastroofideks valmisolekut, arendades näiteks välja varajase hoiatamise süsteemid;
- tagada abioperatsiooni lõppedes sujuv üleminek, sidudes selle arenguabiga;
- tugevdada elanikkonna üldist vastupanuvõimet, näiteks investeerides meetmetesse, millega valmistatakse elanikke ette tulevasteks hädaolukordadeks.

Olukordi tuleb pidevalt ümber hinnata, et astuda vastu muutuvatest ülemaailmsetest ohtudest põhjustatud uutele probleemidele. 2010. aastal ühendas EL humanitaarabi ja kodanikukaitse üheks süsteemiks, et kriisidele tõhusamalt reageerida.

ELi kodanikukaitse mehhanismi abil aidatakse selles osalevatel riikidel vältida katastroofe, valmistuda hädaolukordadeks ning ühendada oma vahendid, mida saab siis katastroofist tabatud riikidele koordineeritud ja kiireks reageerimiseks eraldada. Kui ELi humanitaarabi on mõeldud ELi mittekuuluvatele riikidele, siis nimetatud mehhanismi saab kasutada nii ELi-siseste kui ka -väliste hädaolukordade puhul. ELi kodanikukaitse mehhanism tugevdab Euroopa tasandil tehtavat koostööd. See toetab liikmesriikide endi kodanikukaitse süsteeme riiklikul, piirkondlikul ja kohalikul tasandil, võimaldades tõhusaid vahendeid

EL on rahastanud humanitaarabi Indias alates 1996. aastast.

looduskatastroofide ning inimtegevusest tingitud õnnetuste vältimiseks, nendeks valmisolekuks ja nendele reageerimiseks. EL on selle vastastikku täiendava ja ühtlustatud raamistiku tulemusel saanud suurema reageerimis- ja koordineerimisvõime ning kasutab oma vahendeid paremini.

Koostöö abi andmisel

EL koos oma liikmesriikidega on maailma suurim humanitaarabi andja. Igal aastal rahastatakse ELi eelarvest humanitaarabi andmist enam kui 122 miljonile inimesele rohkem kui 90 ELi mittekuuluvates riigis.

EL annab igal aastal abi 1 miljardi euro väärtuses. See moodustab vaid murdosa ELi kulutustest (vähem kui 1% aastaeelarvest), kuid jõuab kõikjale, et täita kriisiolukordades olevate inimeste vajadusi. Abi Filipiinidele riigi stabiliseerimiseks pärast 2013. aasta taifuuni Haiyan, tsiviilisikute kaitse pärast 2014. aasta üleujutusi, mis laastasid osa Bosniast ja Hertsegoviinast ning Serbiast, õhusilla koordineerimine Ebolast haaratud Guineasse, Sierra Leonesse ja Libeeriasse pärast viiruse suurimat registreeritud puhangut 2014. aastal, miljonite näljahäda tõttu kannatavate Saheli piirkonna elanike aitamine ning jätkuvad jõupingutused miljonite Süüria põgenike toetamiseks – antud abi on olnud selle saajate jaoks elulise tähtsusega.

Ühendatud solidaarsuses

2012. aastal korraldatud küsitlusest selgus, et 90% ELi kodanikest toetab humanitaarabi andmist ELi eelarvest. Hoolimata majanduskriisist näitas see suundumus tõusujoont, mis kinnitab eurooplaste suurt pühendumust tegutseda asjaomases valdkonnas. Ülekaalukas enamus on ka nõus sellega, et ELi tasandil koordineeritud tegevus kodanikukaitse valdkonnas on katastroofidele reageerimisel tõhusam kui üksikute liikmesriikide eraldi võetavad meetmed.

ELi liikmesriigid jagavad ühiselt vastutust humanitaarabi andmise eest ning abi toimetatakse abivajajateni koostöös rahvusvaheliste ja kohalike humanitaarabiorganisatsioonidega. Kodanikukaitse valdkonnas vastutab EL liikmesriikide tegevuse toetamise, koordineerimise ja täiendamise eest. Koordineeriv roll on andnud ELile võimaluse seada kõrgemad eesmärgid, koondades Euroopa ressursse ja oskusteavet.

Katastroofide pikemaajalise mõjuga toimetulekuks ning nende ennetamiseks ja nendeks valmisolekuks peab humanitaarabi ning kriisidele reageerimine toimuma käsikäes tegevusega muudes valdkondades, nagu arengukoostöö ja keskkonnakaitse. Seetõttu on ELi tasandil koordineerimine hädavajalik.

Oma kodukohast põgenema sunnitud Burundi pere sai tänu ELi toetusele koju tagasi pöörduda.

Miks peame tugevdama haavatava elanikkonna vastupanuvõimet?

Igal aastal kannatavad põua, üleujutuste, maalihete, tsüklonite, maavärinate, tsunamide, metsapõlengute ja muude loodusõnnetuste tõttu miljonid inimesed. Hinnanguliselt 97% looduskatastroofides hukkunud inimestest pärineb arengumaadest. Ka elatusallikate kadumisest tulenev surve on nendes riikides suurim. Seetõttu on ülioluline suurendada arengumaade haavatava elanikkonna vastupanuvõimet, et nad suudaksid paremini katastroofides vastu pidada ja hakkama saada.

Millist abi pakub EL?

Vastupanuvõime tugevdamine eeldab humanitaar- ja arenguabi koostoimet. Seetõttu tegi Euroopa Komisjon 2012. aastal Euroopa Parlamendile ja nõukogule ettepaneku selle kohta, kuidas tuleks ELi arengu- ja humanitaarabi kohandada, et suurendada katastroofides kannatanud inimeste vastupanuvõimet ja vähendada nende haavatavust õnnetuste ohjamise kavade ning varajase hoiatamise süsteemide abil.

Komisjoni algatatud vastupanuvõime tugevdamise projektid Saheli ja Aafrika Sarve piirkonnas, mis on osa nendele põuakriisidest räsitud piirkondadele antavast abist, on andnud paljutõotavaid tulemusi. Nende algatuste (vastavalt AGIR Sahel ja SHARE) eesmärk on katkestada põua, nälja ja vaesuse nõiaring, suurendades humanitaar- ja arenguabi vahelist koordineerimist. Algatusele SHARE Aafrika Sarve piirkonnas on alates 2012. aastast juba eraldatud 350 miljonit eurot ja sellele lisanduvad 11. Euroopa Arengufondi projektid. Algatuse AGIR eesmärk on aastatel 2014–2020 eraldada 1,5 miljardit eurot vastupanuvõime tugevdamiseks Saheli piirkonnas.

Euroopa Komisjoni tähelepanu vastupanuvõime tugevdamisele säästab rohkem inimesi, on kulutõhusam ning aitab vähendada vaesust, suurendades seega abi mõju ning edendades jätkusuutlikku arengut.

Vanuatu lapsed aitavad ehitada mudelit neid ähvardavast suurimast ohust, Mount Gharati vulkaanist.

Ühine vastus suurenevatele ohtudele

Humanitaarhädalukordade ulatus ja sagedus on maailmas tõusuteel. Selle peamised algpõhjused on kliimamuutused, rahvastiku kasv ning linnastumine, tööstustootmine ja keskkonnaseisundi halvenemine üheskoos.

Alates esimesest sekkumisest sõjast räsitud endises Jugoslaavias 1992. aastal kuni laiaulatusliku kestva humanitaarkatastroofini Süürias ning kiiresti koordineeritud kodanikukaitsereoperatsioonideni taifuuni Haiyan järgsetel Filipiinidel ning pärast 2014. aasta üleujutusi Serbias ning Bosnias ja Hertsegoviinas on EL ikka ja jälle näidanud oma suutlikkust toime tulla uute ja kasvavate humanitaarprobleemidega.

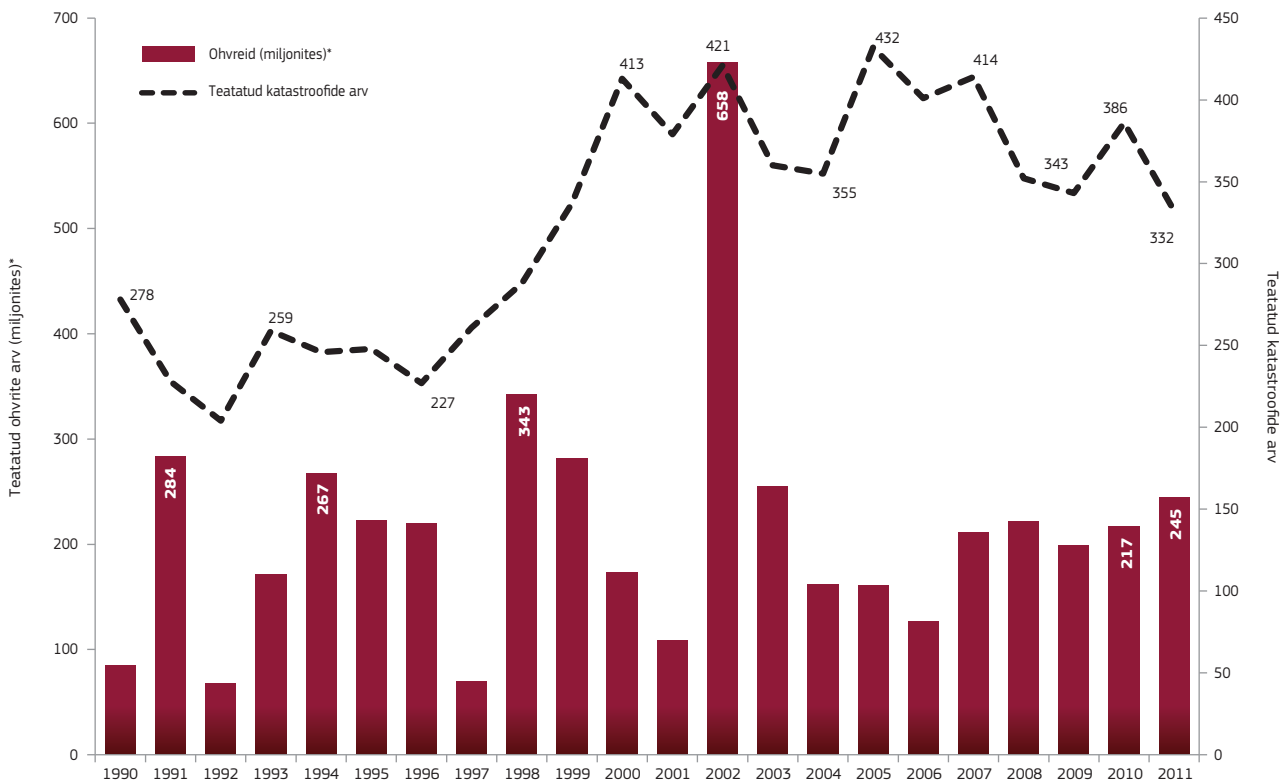
Kliimaga seotud loodusõnnetuste tagajärgede leevendamine: Vanuatu

Vaikse ookeani piirkond on üks maailma peamisi ohupiirkondi katastroofide esinemissageduse, raskusastme ja ulatuse poolest. See piirkond kannatab rohkete tsüklonite, maavärinate, tsunamide, üleujutuste, maalihete, metsatulekahjude ja vulkaanipursete ning samuti epideemiatega.

Vaikses ookeanis asuvas Vanuatu saarestikus, mis on maailma üks vähim arenenud riike, on kliimamuutuste tõttu suurenenud loodusõnnetuste oht.

EL aitab kohalikel kogukondadel õnnetuste tagajärgedega toime tulla ning parandada nendeks valmisolekut, näiteks ohu hindamise, hädalukordadeks valmistumise ning tormikindlate varjupaikade ehitamise abil. Aastail 2007–2012 eraldas EL 4,3 miljonit eurot, et parandada valmisolekut suurõnnetusteks ning 2,3 miljonit eurot loodusõnnetustes kannatada saanud kogukondade aitamiseks Vaikse ookeani piirkonnas. Praegu on seal käimas 3 miljonit eurot maksev katastroofiks valmisoleku programm.

KATASTROOFID JA NENDE OHVRID

*Ohvrid: hukkunud ja muud kannatanud kokku

Kuidas EL seda teeb?

Vajadustel põhinev lähenemisviis

EL annab sellist hädaabi, mida katastroofis kannatanud inimesed vajavad, ja pakub abi neile, kes seda kõige enam vajavad, sõltumata kodakondsusest, usutunnistusest, soost, rahvusest või poliitilistest veendumustest.

ELi abi on vastavalt iga kriisi erijoonetele hoolikalt läbi mõeldud ning arvestatud on selliseid asjaolusid nagu katastroofis kannatanute sugu ja vanus. Enne rahastamisotsuste vastuvõtmist korraldab EL vajaduste hindamise.

EL keskendub kriisiolukordadele, mis on võinud jääda rahvusvahelise meedia ja abiandjate tähelepanu alt välja, kuigi vajadus abi järele on endiselt suur. Selliste „unustatud kriiside” kohapealsete jooksvate abivajaduste kindlakstegemiseks ja nende jaoks abi eraldamiseks teeb EL erihindamisi.

Abi sinna, kus seda on vaja, ja siis, kui seda on vaja

Humanitaarabi andmine ja kodanikukaitse toimuvad sageli väga rasketes oludes. Abi peab kannatanuteni jõudma ruttu ning vastama nende konkreetsetele vajadustele. Logistiliste probleemide ja julgeolekupiirangute tõttu on juurdepääs katastroofist tabatud piirkondadele aga tihti väga keeruline.

Lisaks 347 pühendunud töötajale peakorteris on ELil ülemaailmne võrgustik, mille moodustavad 44 humanitaarabile keskendunud bürood, mis paiknevad üle kogu maailma 39 riigis ja milles kohapeal töötab 148 humanitaarabieksperti, keda toetavad 320 kohalikku töötajat. Kriisiolukordades pakuvad need ELi rahastatavatele operatsioonidele tehnilist tuge, jälgivad abi andmist ning aitavad seda koordineerida kohapeal. Samuti annavad nad oma panuse tegevusstrateegiatesse ja poliitikasse.

EL eraldab rahalisi vahendeid rohkem kui 200 humanitaarabi partnerorganisatsioonile, kelle hulgas on ÜRO eriasutused, vabaihendused, ELi liikmesriikide vastavad asutused ning sellised organisatsioonid nagu Rahvusvaheline Punase Risti Komitee ning Rahvusvaheline Punase Risti ja Punase Poolkuu Seltside Föderatsioon. Partnerite tegevust rahastatakse vastavalt nende ettepanekutele, kuidas katastroofis kannatada saanud inimeste vajadusi

rahuldada. EL tagab, et tema eraldatud vahendite andmist koordineeritakse otse liikmesriikide ja muude humanitaarabiorganisatsioonide vahendite andmisega.

EL on käivitanud algatuse „ELi humanitaarabi vabatahtlikud”. Selle kaudu saavad eurooplased toetada humanitaarabi projekte, mida viiakse ellu kõige rohkem abi vajavates riikides (algatuse kohta vt täpsemalt peatükki „Kuidas edasi?”).

Ühised põhiväärtused

Humanitaarabi andvad ELi koostööpartnerid peavad järgima peamisi humanitaarabi põhimõtteid:

- *inimlikkus: inimkannatused ei tohi kuskil märkamata jääda;*
- *neutraalsus: humanitaarabi andmisel ei tohi eelistada ühtegi elanikkonnarühma;*
- *erapooletus: humanitaarabi tuleb anda ainuüksi vajaduse alusel, kedagi diskrimineerimata;*
- *sõltumatus: humanitaarabi ainus eesmärk on inimkannatuste leevendamine; see ei saa olla seotud mingite muude eesmärkidega.*

Olukord kohapeal

ELi rahastatav humanitaarabi teatavas katastroofis kannatada saanud inimeste põhivajaduste rahuldamiseks ja nende elatusallikate kaitsmiseks võib olla mitmesugune, sõltudes konkreetse kriisi eritingimustest.

Toiduabi võib hõlmata hädaabi toiduportsjoneid põgenikele, sealhulgas eritoitu akuutse alatoitluse all kannatavatele lastele põuast haaratud aladel, ning seemneid ja väetisi põllumajandustootjatele. Raha ja talongisüsteemid ning toiduabi suurendavad sissetulekuallikaid ja lahendavad toiduprobleeme.

Arstiabi hõlmab vaktsineerimiskampaaniaid epideemiate ennetamiseks, vigastuste ravi ning esmatasandi arstiabi pakkuvate kliinikute rajamist. Samuti võidakse abi anda ravimite, haiglaseadmete,

töötajate koolitamise ja põhiliste tervishoiuteenuste osutamise näol, keskendudes haavatavatele elanikkonnarühmadele, nagu rasedad ja lapsed.

Puhta vee ja kanalisatsiooni olemasolu on katastroofiirakonnas esmatähtis, et soodustada hügieeni- ja sanitaartingimuste täitmist ning vältida haiguste levikut. Humanitaarabi hõlmab kaevude, käimlate ja veetorustiku ehitamist, reoveekäitlust ning hügieenialast harimist.

Peavari on katastroofis kodu kaotanud inimeste jaoks eluliselt vajalik ja nende turvalisuse alus. Neile antakse telgid, kilest või muud liiki varjualused. Hädaabioperatsioonid võivad hõlmata ka taristu parandustöid, demineerimist, psühhosotsiaalset abi ja haridust.

Sageli aidatakse ka kohalikel katastroofideks valmistuda, et vähendada võimalike tulevaste katastroofide mõju nende kogukonnale.

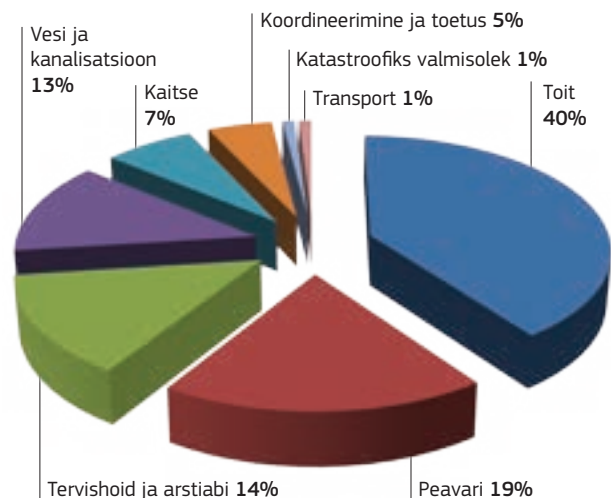
Katastroofideks valmisoleku parandamine kogu maailmas – programm DIPECHO

Kui suurõnnetusi ei ole võimalik ette näha või ennetada, võib elanike parema valmisoleku ja asjakohaste reageerimismehhanismide kasutuselevõttuga nende põhjustatud kahju vähendada. See on ELi programmi DIPECHO eesmärk.

DIPECHO projektid keskenduvad väljaõppele, suutlikkuse ja teadlikkuse suurendamisele, kohalike varajase hoiatamise süsteemide rajamisele ja täiustamisele ning hädaolukordade lahendamise plaanidele. Need hõlmavad lihtsaid ettevalmistusmeetmeid, mida kohalikud elanikud saavad sageli ise rakendada. Enamikul juhtudel osalevad nad aktiivselt DIPECHO tegevustes.

Projekte viivad ellu Euroopa abiorganisatsioonid ja ÜRO asutused koostöös kohalike vabaihenduste ning asutustega. DIPECHO keskendub kaheksale katastroofialtile piirkonnale: Kariibi mere piirkond, Kesk-Ameerika, Lõuna-Ameerika, Kesk-Aasia, Lõuna-Aasia, Kagu-Aasia, Kagu-Aafrika ning India ookeani edelaosa ja Vaikse ookeani piirkond.

EELARVEERALDISED POLIITIKAVALDKONDADE KAUPA (2013. AASTA ANDMED)

Allikas: Euroopa Komisjon

Jõudude ühendamise kriisilukordadega võitlemiseks kogu maailmas

ELi kodanikukaitse mehhanism hõlmab kogu katastroofitsükli ennetamisest ja valmisolekust kuni sellele reageerimiseni. Praegu koondab see 32 riiki: 28 ELi liikmesriiki ning Island, Norra, Montenegro ja endine Jugoslaavia Makedoonia vabariik. Mehhanism pakub osalevate riikide kodanikukaitse ressursse ühendades inimeste, keskkonna ja vara suuremat kaitset.

Esmane vastutus katastroofi vahetule mõjule reageerimise eest lasub katastroofi toimumise riigil. Kui hädaolukord võtab sellised mõõtmed, mis ületavad riigi reageerimisvõimet, võivad abi paluda kõik riigid ELis või sellest väljaspool, keda katastroof on tabanud. Katastroof võib olla üleujutus, metsatulekahju, maavärin, torm või tsunami, aga ka terrorirünnak, tehnoloogiline või kiirgusõnnetus või keskkonnakatastroof, nagu merereostus.

Kui katastroofist tabatud riik esitab abipalve, teavitab ELi kodanikukaitse mehhanismi operatiivkeskus – hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskus – kõiki mehhanismis osalevaid riike asjaomase riigi konkreetsetest vajadustest. Seejärel võivad osalevad riigid pakkuda mitterahalist abi oma ekspertide kaasamise ja kohapealse reageerimise näol. See võib hõlmata otsingu- ja päästemeeskondi või välihaiglaid, abisaadetisi, veepuhastusseadmeid või suure võimsusega pumbamooduleid, samuti reostuse kõrvaldamise erivarustust keemilise või bioloogilise õnnetuse korral. Hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskus koordineerib reageerimist Euroopas, viies kokku palutava ja pakutava abi,

hõlbustades ja sageli ka rahastades abi transporti ning saates vajadusel meeskonnad olukorda jälgima. Keskus töötab ööpäevaringselt ja seitse päeva nädalas.

ELi kodanikukaitse mehhanism tugevdab ka osalevate riikide valmisolekut katastroofideks koolitusprogrammide ja õppuste ning samuti eri riikide ekspertide vahetuse kaudu. Need algatused pakuvad osalevate riikide kodanikukaitse personalile õppimisvõimalusi. Nende abil kiirendatakse kodanikukaitseabi andmist ning täiustatakse selle koordineerimist, edendatakse teadmussiiret ja võrgustike loomist.

Ennetus- ja valmisolekuprojektide jaoks on võimalik saada ka ELi-poolset rahastamist. Need projektid võivad käsitleda näiteks katastroofidega seotud teadusuuringuid, varajase hoiatamise vahendite täiustamist või üldsusele mõeldud teadlikkust suurendavaid kampaaniaid. ELi kodanikukaitse mehhanism keskendub valdkondadele, kus ühtsel üleeuroopalisel lähenemisviisil on kõige suurem lisandväärtus. Samuti ühendab see kodanikukaitse muude ELi poliitikavaldkondadega, et sellel oleks suurim võimalik mõju.

Ettevalmistus simulatsiooni abil

ELi suur simulatsiooniõppus Prometheus toimus 2014. aastal Kreekas. Selle eesmärk oli katsetada liikmesriikide koostöö- ja reageerimisvõimet ELi kodanikukaitse mehhanismi kaudu. Õppusel osalesid Kreeka, Horvaatia, Itaalia ja Küprose meeskonnad koos hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskusega. Katsetati ka otsuste tegemise protsessi ja koordineerimiskeskuse rolli.

Õppusel mängiti läbi kahe kohapeal toimuva seotud õnnetuse stsenaarium: suur metsatulekahju inimasustusega alade ligidal haarab tööstusala ja toimub plahvatus. Samal ajal toimuvad nii tuletõrjekui ka päästeoperatsioon ja inimasustatud alad evakueeritakse.

Elmised õppused on hõlmanud näiteks pidurdava rongi tekitatud sädemetest süttinud metsatulekahju ning purunenud tammi tõttu üleujutatud küla. Selliseid õppusi korraldatakse ELi toel igal aastal.

Mida EL teeb?

Täidab võetud kohustusi

Alates 1992. aastast on EL aidanud miljoneid katastroofiohvreid kogu maailmas. Humanitaarabi rahastamise eesmärgil annavad ELi asutused praegu keskmiselt üle 1 miljardi euro aastas maailma kõige haavatavamate inimeste toetuseks. Kui võtta arvesse ka ELi liikmesriikide poolt antav abi, on EL maailma suurim humanitaarabi andja. Aastas annab EL humanitaarabi enam kui 120 miljonile inimesele 92 riigis väljaspool ELi.

Alates ELi kodanikukaitse mehhanismi loomisest 2001. aastal on selle abil jälgitud enam kui 300 katastroofi ja saadud üle 180 abipalve. Ajavahemikul 2010–2014 käivitati mehhanism enam kui 80 hädaolukorra puhul nii ELis kui ka sellest väljaspool.

Saavutusi ei saa aga mõõta üksnes statistika abil: katastroofide ennetamise ja nendeks valmisoleku vähem silmapaistev mõju mängib ELi lähenemises humanitaarabile ja kodanikukaitsele sama olulist rolli. Olemasolev raamistik võimaldab ELi liikmesriikidel teha tõhusat koostööd ning edendada rahvusvahelise humanitaarõiguse austamist ja järgimist.

Üle kahe kümnendi solidaarsust

Euroopa Komisjoni humanitaarabi ja kodanikukaitse peadirektoraat (ECHO) tähistas 2012. aastal oma 20. tegutsemisaastat. Alates selle loomisest on ECHO tegevus märkimisväärselt arenenud. Otsuse ECHO asutada tegid ELi toonased 12 liikmesriiki, kuna humanitaarkriiside ulatus ja mitmekesisus ületasid ELi suutlikkust neile reageerida. Suured katastroofid, nagu konflikt endises Jugoslaavias, tsüklon Bangladeshis ja näljahäda Somaalias, nõudsid paremat koordineerimist ELi tasandil, et kriisidele kiiremini ja tõhusamalt reageerida.

ECHO alustas tööd umbes 40 töötajaga ja on tänaseks suur, kuid tõhus organisatsioon, millel on 300 töötajat Brüsseli peakorteris ning üle 400 humanitaarabieksperdi 44 kohapealses büroos, mis asuvad kriiside tõttu kõige rohkem kannatavates Aafrika, Aasia ja Lääne-Ameerika riikides. Nii ECHO rahalisi vahendeid ja inimressursse kui ka tegevusraamistikku on pidevalt kohandatud, et vastata üha suurematele väljakutsetele.

2007. aastal jõudsid ELi institutsioonid ja seejärel 27 liikmesriiki kokkuleppele keskses poliitikadokumendis pealkirjaga „Euroopa konsensus humanitaarabi valdkonnas”. Selles rõhutati, et humanitaarabi ei ole poliitiline vahend, ning kinnitati veel kord humanitaarabi

Afganistani elanikud saavad tööriistad osana ECHO rahastatud abist põuast tingitud näljahäda leevendamiseks.

juhtpõhimõtteid: inimlikkus, neutraalsus, erapooletus ja sõltumatus. Samuti määratleti selles selgelt erinevate humanitaarabi andjate rollid kriisipiirkondades, et suurendada ELi suutlikkust aidata.

1. detsembril 2009 jõustunud Lissaboni lepinguga anti ELi humanitaarabi- ja kodanikukaitsepoliitikale õiguslik alus. Selles määratletakse ELi roll katastroofide eest kaitsmise ja nende ennetamise parandamisel ning märgitakse, et EL peab järgima rahvusvahelist humanitaarõigust, sh erapooletuse ja mittediskrimineerimise põhimõtet.

Kaalumisel on kavandatud tugevdada ELi katastroofiabi haldamist ja jätkata selle täiustamist.

Kiire ja tõhus reageerimine

EL on aidanud lugematute katastroofide ohvreid kogu maailmas. Järgnev on ülevaade mõnest olulisemast abioperatsioonist.

- 1992. aastal põgenesid endises Jugoslaavias toimunud sõja tõttu sajad tuhanded inimesed oma kodudest. Nad olid traumeeritud ning kannatasid nälga. EL andis muu hulgas 300 000 tonni toiduabi, tekke, madratseid ja hügieenivahendeid.
- 1994. aasta Rwanda genotsiidi ajal oma kodudest põgenenud inimesed said ELilt abi, mis hõlmas muu hulgas arstiabi, nagu laste vaktsiinid ja dehüdratsiooni ravikomplektid. Hävitatud küladesse tagasipöördujatele anti abipaketid ümberasumise lihtsustamiseks.
- Alates Talibani režiimi kukutamisest 2001. aastal on EL eraldanud 584 miljonit eurot Afganistani elanike kiireloomuliste vajaduste rahuldamiseks.
- 2004. aastal tappis India ookeani tsunami üle 230 000 inimese. ELi esimesed abimeetmed keskendusid kannatanute ellujäämisele. Pikemaajalised projektid hõlmasid laagrite ehitamist oma kodu kaotanud inimestele, arstiabi rahastamist ning kalalaevade ostmist, et taastada elatusallikad.
- 2010. aastal toimusid suured abioperatsioonid Sudaanis ja Pakistanis. Sudaanis toetas EL humanitaarabi toimetamist kuuele miljonile inimesele, kes olid konfliktides ja üleujutustes kannatada saanud. Pakistanis said üleujutuse järel 12,5 miljonit inimest peavarju, joogivee, arstiabi ning kanalisatsiooni.
- Kui 2011. aastal tabasid Jaapanit tugev maavärin ja tsunami, lähetas EL 400 tonni mitterahalist abi ning Euroopa kodanikukaitse meeskonna, sh logistika- ja kiirguseksperdid. Rahalise abiga toetati enim kannatada saanud provintsid elavaid peresid.
- 2012. aastal aitas EL miljoneid inimesi, kes Saheli piirkonnas näljahäda kannatasid. Humanitaarabi jõudis sadade tuhandete konflikti eest põgenevate Süüria pagulasteni.
- Pärast kodusõja puhkemist Lõuna-Sudaanis 2013. aastal on üle 1,7 miljoni inimese oma kodudest põgenenud, sealhulgas neist 450 000 naaberriikidesse. EL on kandnud hoolt 2,4 miljoni inimese toitmise, tervishoiu, vee ja kanalisatsiooni, peavarju ja kaitse eest.
- 2014. aastal Balkani riikides toimunud katastroofiliste üleujutuste järel käivitati ELi kodanikukaitse mehhanism. 23 liikmesriiki lähetasid hädaabitöötajaid, pääste- ja evakuatsioonihelikoptereid, mootorpaate, generaatoreid, liivakotte, telke, tekke ja humanitaarabikomplekte.

Tõhusam ennetus elude päästmiseks

EL on teinud jõupingutusi nii ELi liikmesriikides kui ka nendest väljaspool, hõlmates näiteks tõhusat koordineerimist Euroopa tasandil ning kohalike ekspertide koolitamist mujal maailmas.

- EL on välja töötanud mitu varajase hoiatamise süsteemi, sealhulgas veebipõhine häireplatvorm Meteoalarm ning ööpäevaringne andmekogumis- ja hoiatussüsteem Global Disaster Alerts and Coordination System. Samuti on EL investeerinud hoiatus- ja avastamissüsteemidesse, mis keskenduvad teatavat liiki ohtudele, nagu maavärinad, üleujutused, metsatulekahjud ja tsunamid.
- ELi investeeringud katastroofide ennetus- ja leevendustehnoloogiasse ning tihed koostöö teiste partneritega on viinud Euroopa metsatulekahjude teabesüsteemi ja Euroopa üleujutuste häiresüsteemi väljaarendamiseni.

JUHTUMIUURING

Süüria: mitmetahuline humanitaar- ja julgeolekukatastroof

Süürias on konflikt pärast protestide vägivaldset mahasurumist märtsis 2011 kasvanud täiemõõtmeliseks kodusõjaks, millel on rasked humanitaartagajärjed Süüriale ja naaberriikidele.

Kümned tuhanded inimesed on kaotanud võitluse tagajärjel oma elu ja pool elanikkonnast pidi põgenema, et otsida kaitset ohutumas piirkonnas. Üle kolme miljoni inimese on põgenenud naaberriikidesse, teised on jäänud piiramisrõngasse aladele, kus toimub sõjategevus.

Humanitaarolukorra halvenemine on jätkunud ja tekkinud on maailma suurim humanitaar- ja julgeolekukriis. Sõda, vägivald ja surm puudutavad tervet põlvkonda lapsi, kellelt on ära võetud põhivabadused, kaitse ja haridus.

Kuigi julgeolekutingimuste tõttu on pääs sissepiiratud aladele raskendatud, on EL eraldanud pärast kriisi algust ligi 3 miljardit eurot. See teeb ELi suurima abiandja Süüria konfliktis. See abi on olnud suunatud Süüria kõige haavatavamate elanikkonnarühmade kõige pakilisemate vajaduste täitmisele, eelkõige tervishoiu- ja veevarustusteenuste arendamisele.

Hinnanguliselt on abi antud 10,8 miljonile kriisis kannatanud ja humanitaarabi vajanud inimesele. Seda on tehtud meditsiinilise hädaabi kaudu, sealhulgas pakutud toiduaineid, kaitset, vett, kanalisatsiooni ja hügieenivarustust, peavarju ja logistikateenuseid. EL juhib jätkuvalt rahvusvahelist reageerimist Süüria kriisile. Ta jätkab humanitaarabi andmist kohapeal ning pingutab parema rahvusvahelise koordineerimise ja toetamise nimel.

JUHTUMIUURING

Sahel: tähelepanu juhtimine unustatud kriisile

Üks kaheksast inimesest maailmas kannatas aastatel 2011–2013 pidevalt nälga. See arv suureneb jätkuvalt. Põhjuseks on rahvastiku kasv ning looduslike ja inimtekkeliste katastroofide esinemissageduse ja intensiivsuse suurenemine, mis vähendab kõige haavatavamate kogukondade suutlikkust end ära toita.

Sahel on vöönd Põhja-Aafrikas, mis ulatub üle mandri läänest itta ning on üks vaesemaid piirkondi maailmas. Järjestikused toidukriisid, põuad ja madal arengutase seavad miljonid inimesed näljahädaohtu. Humanitaarkriisi ulatuse suurenedes suureneb ka ELi abi. Alates 2012. aasta algusest on EL sellele piirkonnale eraldatavat abi suurendanud enam kui 507 miljoni euroni. ELi abi tugineb etapiviisilisele lähenemisviisile, mis ühendab algatuse AGIR kaudu vastupanuvõime tugevdamise hädaabiga kasinal perioodil ning sellejärgse taastumise.

Humanitaarabiga suudeti päästa paljude inimeste elu ja vähendada kriisi mõju perekondadele. EL on oma vahendite abil Saheli kriisile tähelepanu tõmmanud. Lisaks antavale hädaabile edendab EL toiduga kindlustamatuse tunnustamist struktuuriprobleemina, rõhutades selle tähtsust vaesusega võitlemisel.

Saheli ja Aafrika Sarve piirkonnas on korduvate põudade tõttu tekkinud terav toiduga kindlustamatuse probleem miljonite inimeste jaoks. Kuid ka teistes riikides, sealhulgas Pakistanis ja Jeemenis, on haavatavad elanikkonnarühmad toiduga kindlustamata. Enam kui kolmandik ELi aastasest humanitaarabi eelarvest kasutatakse toiduhädaabiks. See teeb ELi ühe maailma suurima humanitaartoiduabi andja. 2010. aastast alates on ECHO toetanud enam kui 100 miljonit inimest, kes kannatavad terava toidupuuduse all.

JUHTUMIUURING

Balkani riikide üleujutused: keerukast operatsioonist Euroopa koostööni

2014. aasta mais tabasid Serbiat ning Bosniat ja Hertsegoviinat laastavad üleujutused, mis olid suurimad viimase saja aasta jooksul. Sajad tuhanded inimesed kaotasid elatusallika ja evakueeriti oma kodudest.

Olukord oli keeruline. Linnad jäid ilma elektri ja kraaniveeta, nappis pudelivett, toitu, ravimeid ning tekke. Paljudes üleujutatud piirkondades said kahjustada olulised taristud, sealhulgas sillad ja maanteed, kuid samuti tervishoiu- ja haridusasutused. Üleujutuste, muda- ja maalihete tõttu kannatasid nii Bosnias ja Hertsegoviinas kui ka Serbias hinnanguliselt enam kui kolm miljonit inimest.

Käivitati **ELi kodanikukaitse mehhanism** ja saadi abipakkumisi 23 liikmesriigist. Mitterahaline abi

hõlmas pääste- ja evakuaatsioonihelikoptereid, mootorpaate, generaatoreid, liivakotte, telke, tekke ja humanitaarabikomplekte. Samuti saadeti kahte riiki enam kui 800 humanitaarabitöötajat. Peale selle saadeti Serbiasse ning Bosniasse ja Hertsegoviinasse kaks ELi kodanikukaitse meeskonda, et aidata koordineerida abi jagamist ja päästeoperatsioone. Ainuüksi Bosnias ja Hertsegoviinas päästeti üle 1700 inimese. Euroopa Komisjon kaasrahastas ka abivahendite ja personali kohaletoimetamist. Üleujutustest tabatud ja abiandvate riikide toetuseks toodeti veel ka üle 80 satelliitkaardi.

Lisaks mitterahalisele abile, mida ELi liikmesriigid kodanikukaitse mehhanismi kaudu andsid, eraldas EL ka 3 miljoni euro väärtuses humanitaarabi, et aidata kahe kannatanud riigi kõige haavatavamaid elanikke. Selle eraldisega anti humanitaarabi poolele miljonile inimesele. Mõlemas riigis on siiski jätkuvalt vajalikud ulatuslikud taastamis- ja ülesehitamistööd.

ELi kodanikukaitse mehhanismi kaudu annab Sloveenia helikopter hädaabi inimestele, kes said kannatada Bosnias ja Hertsegoviinas toimunud üleujutuste tõttu.

JUHTUMIÜRING

Ebola viirus Lääne-Aafrikas: EL reageerib enneolematule epideemiale

Lääne-Aafrikas on kõige suurem seni registreeritud Ebola viiruse epideemia. See on esimene kord, kui viirus pärast avastamist 1976. aastal selles piirkonnas levib. Pärast esimese haigusjuhtumi avastamist Guineas 2014. aasta märtsis levis viirus kiiresti Libeeriasse ja Sierra Leoneesse ning nakatas ja tappis tuhandeid. Kuna vaktsiini ega spetsiaalset ravi ei ole, on suremus Ebola viirusesse 60-90%. See on üks surmavamaid haigusi.

EL oli üks esimesi, kes epideemiale ja kohapealsetele kriitilistele vajadustele reageeris. Euroopa Komisjon ja liikmesriigid on andnud üle miljardi euro ja aidanud tugevdada riikide tervishoiusüsteeme, andnud kannatanutele kiireloomulist humanitaar- ja arenguabi, rahastanud meditsiiniuuringuid ja saatnud liikuvaid laboratooriume, samuti varustust ja töötajaid.

Kannatanud riigid ja humanitaarabiorganisatsioonid teevad tööd selle nimel, et viiruse levikut kontrolli alla saada. Samal ajal seisavad nad silmitsi tõsiste raskustega, nagu piiratud transpordivõimalused, tervishoiutöötajate nakatumine ja surm, meditsiinivarustuse puudus ning kasvav toiduga kindlustamatus ja piiratud ligipääs ohutule joogiveele ja kanalisatsioonile.

Euroopa Komisjon on kriisile reageerimisel kasutanud humanitaarabieksperte ja varustust, sealhulgas lennutransport kaupade veoks ja töötajate evakueerimiseks hädaolukorras.

EL suurendab jätkuvalt oma jõupingutusi, et viiruse lakkamatut levikut kontrolli alla saada. Maailma Terviseorganisatsiooni palvel käivitati ka ELi kodanikukaitse mehhanism, et pakkuda piirkonnale kõikehõlmavat ja koordineeritud toetust mitterahalise abi ja oskusteabe näol.

© European Union

Kõigi aegade suurim Ebola viiruse puhang Lääne-Aafrikas nõuab jõupingutuste suurendamist, et takistada selle levikut.

Kuidas edasi?

Vajaduste rahuldamine

EL on olnud eestvedaja reageerimisel humanitaaravajadustele kogu maailmas. Ta ei ole olnud mitte üksnes suurim abiandja, vaid ka eeskuju rahvusvahelise humanitaarõiguse ja humanitaarabi põhimõtete järgimisel. On ülioluline, et hädaolukordade tarbeks loodud mehhanismid suudaksid sammu pidada üha hapramaks muutuva maailma ees seisvate probleemide ja uute vajaduste suureneva mitmekesisusega. Selle saavutamiseks püüab EL oma tegevust pidevalt kohandada ja täiustada, et katastroofidele tõhusamalt ja tulemuslikumalt reageerida.

EL usub, et katastroofi korral on parim lahendus pakkuda õigeid vahendeid kohalikul tasandil. Ta keskendub kohalike kogukondade vastupanuvõime tugevdamisele, et seista vastu tulevastele hädadele.

EList saab aktiivne osaleja humanitaarabi käsitleva maailma tippkohtumise aruteludes. Ta soovib suurendada rahvusvahelise humanitaarabisüsteemi tõhusust.

Kodanikukaitse mehhanism laiendab samuti oma ülesandeid ja tegevusala uuel õiguslikul alusel mitme innovaatilise vahendiga, nagu vabatahtlik Euroopa varade kogum, täielikult toimiv operatiivkeskus – hädaolukordadele reageerimise koordineerimiskeskus – ning samuti suurem tegevusulatus, millega edendatakse solidaarsusklaasit ja strateegilist jõudmist rahvusvaheliste partneriteni ning koostööd Euroopa Komisjoni eri talituste vahel.

ELi humanitaarabi vabatahtlikud (EU Aid Volunteers)

EL on asutanud Euroopa vabatahtliku humanitaarabikorpuse, et anda kodanikele võimalus humanitaartegevuses kaasa lüüa. Nagu Lissaboni lepinguga ette nähtud, esitas komisjon 2012. aasta septembris oma kava, millega antakse 18 000 vabatahtlikule võimalus osaleda ajavahemikus 2014–2020 humanitaarabioperatsioonides kogu maailmas.

Vabatahtlik programm on avatud noortele, kes on huvitatud tööst hädaabi valdkonnas, ning humanitaarabiekspertidele, kellel on juba kogemusi.

Rumeeniast pärit Diana Tonea, kes töötas Euroopa vabatahtliku humanitaarabikorpuse liikmena Haitil, nimetab oma kogemust „väljakutsuvaks ja rahuldust pakkuvaks”.

EL tagab programmis osalejate lähetamise sinna, kus nende oskusi kõige enam vajatakse. EL hoolitseb selle eest, et nad aitaksid tugevdada kohalikku suutlikkust ja kohalikku vabatahtlikku tegevust. Vabatahtlike turvalisus on esmatähtis.

Esimeste katseprojektide raames on juba saadetud üle 250 eurooplase rohkem kui 40 riiki (sh Haiti, Indoneesia, Mosambiik ja Tadžikistan). Et neid kohapealseks tööks ette valmistada, läbivad vabatahtlikud enne lähetust nii loengutest kui ka praktikast koosneva koolituse. Kui programmi katsetapp läbi saab, kasutatakse Euroopa vabatahtlikku humanitaarabikorpust esimest korda 2015. aastal.

ELi humanitaarabi vabatahtlike programm tugevdab liidu võimekust anda vajadustel põhinevat humanitaarabi ja aitab koolitada humanitaarabi valdkonna tulevase juhte, andes samas noortele eurooplastele võimaluse üles näidata solidaarsust abivajajatega.

ELi algatus „Rahu lapsed”, Nobeli rahupreemia pärandus

10. detsembril 2012 omistati Euroopa Liidule Nobeli rahupreemia. Preemia inspireeris ELi looma algatuse „Rahu lapsed”, millega rahastatakse konfliktis kannatanud laste haridust toetavaid humanitaarabi projekte. 2012. aastast alates on EL suurendanud selle algatuse rahastamist, et aidata konfliktis kannatanud lapsi.

Lapsed on konfliktides kõige haavatavamad kannatajad. 90% konfliktide ohvritest on tsiviilisikud ja pooled neist on lapsed. Sõjaliste konfliktide tõttu on seitse miljonit last põgenikud ja enam kui 13 miljonit last on oma kodumaal ümber asunud. Rohkem kui 28 miljoni lapse haridustee on katkestatud. Konfliktides kannatanud laste aitamisel ja kaitsmisel on esmatähtis investeerida sellesse, et lastel oleks juurdepääs koolidele, turvaline õpikeskkond ning psühhosotsiaalne tugi traumaatiliste sõjakogemustega toimetulekuks.

Euroopa Liidu rahastatud ja partneritest humanitaarabiorganisatsioonide elluviidud projektide kaudu on algatus „Rahu lapsed” jõudnud rohkem kui 108 000 tüdrukuga ja poisini 12 riigis üle kogu maailma. Seni on algatusega toetatud Pakistani, Kongo Demokraatliku Vabariigi ja Etioopia lapsi, Iraaki põgenenud Süüria lapsi ning Lõuna-Sudaani, Tšaadi, Kesk-Aafrika Vabariigi, Somaalia, Afganistani, Myanmari/Birma, Colombia ja Ecuadori lapsi.

Haridus aitab konfliktis kannatanud lastel lasteks jääda.

ELi algatus „Rahu lapsed” (<http://ec.europa.eu/echo/en/what/humanitarian-aid/children-of-peace>)

Täiendavat lugemist

- ▶ ELi humanitaarabi ja kodanikukaitse: <http://ec.europa.eu/echo/>
- ▶ Euroopa vabatahtlik humanitaarabikorpus: <http://ec.europa.eu/echo/en/what/humanitarian-aid/eu-aid-volunteers>
- ▶ ELi algatus „Rahu lapsed”: <http://ec.europa.eu/echo/en/what/humanitarian-aid/children-of-peace>
- ▶ Kas Teil on küsimusi Euroopa Liidu kohta? Europe Direct saab aidata: tel 00 800 6 7 8 9 10 11, <http://europedirect.europa.eu>

